NITO

Klima- og miljødepartementet
postmottak@kld.dep.no

11.11.2026

Vår ref. Ingrid Lønrusten Rogstad

NITOs høringssvar til Hjorth-utvalgets rapport «Norge i hardt vær. Samfunnsøkonomiske vurderinger av klimatilpasning»

NITO – Norges ingeniør- og teknologorganisasjon er landets største fagorganisasjon for ingeniører og teknologer, med over 122 000 medlemmer. Medlemmene våre planlegger, bygger, drifter og sikrer infrastrukturen som skal tåle et våtere, villere og mer uforutsigbart klima.

NITO takker for muligheten til å gi innspill. Vi er enige med utvalget i at klimatilpasning er en samfunnsoppgave her og nå. Vi er også enige i at statens viktigste oppgave er å legge til rette for tilpasning gjennom et bedre kunnskapsgrunnlag, en tydeligere ansvarsfordeling og bedre koordinering. Vi konsentrerer innspillet vårt om lokal beredskap og bygger på ny kunnskap fra rapporten *Mot værhard virkelighet*, som Menon Economics har utarbeidet for NITO, og som vi lanserte i mai 2026.[1]

Klimatilpasningen skjer i kommunene. Det er der vannet skal renses, avløpet håndteres og arealene planlegges. Værhard-rapporten viser at kommunene samlet sett har problemer med å oppfylle lovkravene til sikkerhet og beredskap i teknisk sektor. Gjennomsnittlig lovoppfyllelse er om lag 77 prosent, og ingen kommuner oppfyller alle krav fullt ut. I tillegg overvurderer gjennomsnittet trolig situasjonen, fordi de minste og svakest stilte kommunene i størst grad mangler i datagrunnlaget, grunnet manglende rapportering.

NITO vil peke på tre hovedutfordringer som må møtes dersom anbefalingene fra utvalget skal få effekt:

[1] Menon Economics (2026): *Mot værhard virkelighet. Kartlegging av sikkerhet og beredskap i norske kommuner, med spesielt søkelys på klimaendringer*. Menon-publikasjon nr. 76/2026, mai 2026.

1. Kommunene mangler kapasitet og kompetanse til å gjennomføre tiltak
2. Forebyggingen svikter i kommunenes planer og praksis
3. Kommunene trenger tydelige ansvarsforhold og forutsigbar finansiering

1. Kommunene mangler kapasitet og kompetanse til å gjennomføre tiltak

Utvalget skriver mye om hva som bør gjøres for å tilpasse Norge til et endret klima. Spørsmålet om hvem som skal gjøre jobben, får mindre plass. NITO mener at mangel på kompetanse og kapasitet i kommunene er en av de største hindringene for at klimatilpasningen faktisk blir gjennomført.

Værhard-rapporten viser at kompetanseutfordringen i kommunene har flere sider. Noen kommuner mangler spesialisert fagkompetanse, særlig innen vann og avløp. Andre har kompetansen, men ikke kapasitet til å bruke den, fordi de ansatte er bundet opp i daglig drift. I de minste kommunene har ofte én nøkkelperson hele beredskapsansvaret. Kommunene kjøper samtidig stadig mer fra konsulenter og entreprenører. Det reduserer ikke behovet for egen kompetanse, men gjør bestiller- og oppfølgingskompetansen enda viktigere.

Det økende behovet for klimatilpasning som vi vil se fremover gir kommunene og bransjen et betydelig merarbeid. Menon anslår i værhard-rapporten at klimarelaterte investeringer i reservevann, ledningsnett og sikring av bebyggelse fram mot 2045 vil kreve arbeidet til rundt 800 ingeniører i full stilling gjennom hele perioden. Dette kommer i tillegg til oppgavene de om lag 2500 ingeniørene med VA-kompetanse Norge allerede har og som jobber med drift, fornyelse og nye rensekrav. Det tilsvarer altså en arbeidsmengde på nesten en tredjedel av dagens VA-ingeniører. Det hjelper ikke å bevilge penger til tiltak dersom det ikke finnes fagfolk til å gjøre jobben.

Samarbeid mellom kommuner er en viktig del av løsningen. Analysen i værhard-rapporten viser at interkommunalt samarbeid om vann og avløp er den faktoren som tydeligst henger sammen med høy lovoppfyllelse innen vannforsyning. Likevel har 79 prosent av kommunene ikke noe slikt samarbeid.

NITO mener:

- En styrket kommuneøkonomi er et beredskapstiltak. Kommunene må ha økonomisk handlingsrom til å konkurrere om ingeniører og teknologer, med lønn og fagmiljøer folk ønsker å jobbe i.

- Interkommunalt samarbeid om vann og avløp bør stimuleres aktivt gjennom øremerkede tilskudd og målrettet veiledning. Samarbeidet må bygge reelle fagmiljøer med tilstrekkelig bredde og dybde.
- Kommunenes bestillerkompetanse må styrkes slik at kommunene kan stille riktige krav til konsulenter og entreprenører og følge dem opp.
- Etter- og videreutdanning i klimatilpasning må være tilgjengelig også for ansatte i drift. Den må tilpasses en arbeidshverdag der de ansatte ikke kan tas ut av drift i lange perioder.

2. Forebyggingen svikter i kommunenes planer og praksis

Det vi bygger og planlegger i dag, skal tåle klimaet i mange tiår framover. Boliger, veier og rør skal stå i flere generasjoner. Værhard-rapporten viser at plan og bygg er området med lavest lovoppfyllelse, med et gjennomsnitt på 58 prosent i kommunene. Det svakeste enkeltpunktet knytter seg til beredskapskontaktens involvering i ROS-analyser til reguleringsplaner, altså at den eller de som har oversikten over risikoen i kommunen, ofte ikke blir trukket inn når nye områder planlegges.[2] Bare 16 prosent av kommunene oppgir at dette skjer i stor grad. Fylkeskommunene kan bidra med planveiledning og kompetansebygging, men mangler i dag ressurser til det.

Vann og avløpsinfrastrukturen i Norge trenger betydelige investeringer i årene som kommer. Det reviderte avløpsdirektivet fra EU utløser krav om sekundærrensing for over 140 norske kommuner og krav om reservevannforsyning gjelder blant annet 156 kommuner med under 5000 innbyggere som ennå ikke oppfyller kravet. Det samlede investerings- og driftsbehovet i vann- og avløpssektoren er beregnet til om lag 416 milliarder kroner i perioden 2025–2045.[3] Avløpssystemene må dimensjoneres for økt nedbør og det må tas hensyn til overvann tidlig i planprosessene.

Et gjennomgående funn i værhard-rapporten er at planverk lages uten at de kobles til faktisk opplæring og øvelser. Dermed har planene liten effekt på beredskapen. Analysen avdekker også

[2] Med beredskapskontakten menes den eller de som har ansvaret for å koordinere kommunens arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap. Rollen kalles også beredskapskoordinator eller beredskapsrådgiver. Etter forskrift om kommunal beredskapsplikt skal kommunen blant annet utarbeide en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) og en overordnet beredskapsplan, øve og evaluere, og sørge for at samfunnssikkerhet blir ivaretatt i planer etter plan- og bygningsloven.

[3] Norsk Vann (2025): *Kommunalt investeringsbehov for vann og avløp 2025–2045.*

at kommuner som har opplevd naturhendelser, har høyere lovoppfyllelse. Det er uheldig dersom vi har et system der det må skje hendelser før det tas grep. Tiltak for klimatilpasning er ofte kostbare og lite synlige, og prioriteres derfor lett ned i stramme kommunebudsjetter. Men forebygging er langt billigere enn å reparere etter flom, skred og ekstremvær.

NITO mener:

- Opplæring og øvelser må være en like naturlig del av kommunenes beredskapsarbeid som planverket. Klimahensyn og ROS-analyser må komme inn tidlig og være reelle i behandlingen av reguleringsplaner og beredskapskompetansen i kommunen må involveres.
- Fylkeskommunenes rolle som planveileder og kompetansebygger overfor kommunene bør styrkes og få ressurser.
- Kostnadene til oppgraderinger og investeringer i ledningsnett, overvannshåndtering, klimatilpasning og nye rensekrav kan ikke dekkes av kun gebyrer til kommunenes innbyggere. Selvkostprinsippet bør justeres, slik at staten kan støtte større oppgraderinger.
- Den nye sammenslåtte tilskuddsordningen for klima, klimatilpasning og natur i kommunene (kap. 1420, post 60 i KLDs budsjett) må styrkes. I forslaget til statsbudsjett for 2027 reduseres bevilgningen betydelig.[4] Kommunene får dermed mindre til forebygging, samtidig som behovet øker.
- Tilskuddsordningen til klimatiltak i kommunene bør også kunne gi støtte til fysiske klimatilpasningstiltak, ikke bare til planlegging og kartlegging. I tillegg bør en styrket ordning kunne brukes til å oppgradere kritisk infrastruktur og til interkommunalt samarbeid om store vann- og avløpsprosjekter.

3. Kommunene trenger tydelige ansvarsforhold og forutsigbar finansiering

NITO støtter utvalgets vurdering av at uklare ansvarsforhold og svake insentiver kan føre til feiltilpasning eller manglende tilpasning. Værhard-rapporten viser at kommunenes ansvar øker, mens mange kommuner mangler fagfolk og økonomi til å oppfylle kravene. Særlig de minste kommunene har problemer. Dette kan ikke kommunene løse alene. Staten må ta et tydeligere ansvar.

[4] Regjeringen foreslår 132,9 millioner kroner til ordningen i 2027, mot samlet 417,1 millioner kroner til de tre ordningene i saldert budsjett for 2026.

Kommunene etterlyser også tydeligere statlige rammer. Flere informanter i værhard-rapporten forteller at de ikke vet hva de skal forberede seg på. De etterlyser konkrete forventninger, ikke bare generelle veiledere. Statsforvalternes beredskapskapasitet ble samtidig betydelig redusert fra 2003 til 2013, noe som svekket veiledningen og tilsynet med kommunene.

Utfordringene henger også sammen med hvordan kommunesektoren er organisert. I høringssvaret til Kommunekommisjonens første delutredning pekte NITO på at mange kommuner har problemer med å løse lovpålagte oppgaver, og at generalistkommuneprinsippet er under press. NITO mener prinsippet bør opprettholdes, men det forutsetter at kommunene har gode og robuste fagmiljøer. De må være store nok til å dekke bredden av oppgaver og samtidig gi rom for spesialisering. Teknisk beredskap og klimatilpasning er blant de mest kompetansekrevende oppgavene kommunene har. Det bør føres en aktiv politikk som støtter lokale initiativ til å danne større kommuner, og som legger til rette for mer forpliktende interkommunalt samarbeid. Kommunekommisjonens andre delutredning er en viktig anledning til å følge opp dette.

NITO mener:

- De statlige rammene til forebygging gjennom NVE bør økes vesentlig fra dagens om lag 0,5 milliarder kroner, til mellom 3 og 6 milliarder kroner per år.
- Kommunenes egenandel ved statlige sikringstiltak bør behovsprøves, slik at ressurssvake kommuner ikke hindres i å gjennomføre lønnsomme tiltak.
- Statsforvalterne må få kapasitet til både veiledning og tilsyn, og kommunene må få konkret veiledning om hva beredskapsplikten innebærer.
- Norske myndigheter bør legge til rette for politikk som sikrer kommunene sterke fagmiljøer innen teknisk sektor og beredskap, gjennom større kommuner og mer forpliktende interkommunalt samarbeid.

Andre merknader

Kunnskapsgrunnlag og data NITO støtter utvalgets anbefaling om bedre systemer for å samle inn og gjøre tilgjengelig data om klimarelaterte skader, værhendelser og tilpasningsløsninger. Værhard-rapporten viser at det er mulig å måle kommunenes lovoppfyllelse systematisk. Slike kartlegginger bør gjentas jevnlig, slik at det blir mulig å følge utviklingen over tid.

Natur og arealbruk Klima og natur henger tett sammen, og tap av natur er en risiko for samfunnet. Når natur bygges ned, kan også naturens evne til å ta opp vann og dempe skader

ved flom og overvann svekkes. God arealplanlegging er derfor både naturpolitikk og klimatilpasning.

NITO mener kommunene bør modernisere eksisterende infrastruktur og ta i bruk grå arealer i stedet for å bygge ned ny natur. Flere kommuner har allerede vedtatt mål om arealnøytralitet. NITO mener dette arbeidet må styrkes, også nasjonalt. Vi ser det derfor som positivt at regjeringen har satt ned et utvalg som skal utrede et nasjonalt mål om arealnøytralitet. Utvalget bør se arbeidet sitt i sammenheng med klimatilpasning.

NITO mener:

- Det bør utarbeides et nasjonalt naturregnskap som kan brukes til å vurdere naturtilstand, arealutbredelse og økosystemtjenester, og til å avdekke naturrisiko.
- Naturkartlegging må prioriteres, og bevilgningene til å samle inn naturdata må økes.
- Data og kartlegginger må gjøres tilgjengelige for kommunene gjennom digitale løsninger.

Kraft Utvalget peker på at kraftforsyningen kan få gevinster av klimaendringene. NITO mener at denne gevinsten ikke kommer av seg selv. Mer nedbør og ekstremvær setter også kraftnettet under press. Kraftutbyggingen har nærmest stoppet opp, og nettkapasiteten er i ferd med å bli en alvorlig flaskehals for etableringen av ny industri. For å hente ut gevinstene trengs et robust nett, raskere konsesjonsbehandling og nok ingeniørkompetanse i kraft- og nettselskapene.

NITO bidrar gjerne videre med kunnskap fra medlemmene våre i arbeidet med å følge opp utvalgets rapport. Klimatilpasning kan ikke gjennomføres uten ingeniører og teknologer.

Med vennlig hilsen

Kjetil E. Lein	Egil Thompson
President i NITO	Generalsekretær i NITO

Dokumentet er godkjent og elektronisk signert.